

AGDER STATSADVOKATEMBETER

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref.:
16/7600 ES AIK/SRY

Vår ref.: (bes oppgitt v/svar)
2016/02078-005
601

Dato:
06.06.2017

NOU 2016:24 – NY STRAFFEPROSESSLOV

Det vises til høringsbrev fra Justis og beredskapsdepartementet med høringsfrist 6.juni 2017.

Agder statsadvokatembeter ønsker å avgi høringsuttalelse. Høringsuttalelsen er utarbeidet av fung.embetsleder Dennis Danielsen og statsadvokat Leif Aleksandersen. Høringsinnspillet herfra inneholder følgende hovedpunkter:

- 1 Om effektiv avvikling av straffesaker i domstolen
  - Domstolenes saksstyring
  - Tingrettens behandling (herunder tilsvar og tilgang til saksdokumenter)
  - Anke (herunder spørsmål om mer siling og gjenbruk av bevis)
  - Det frie forsvarervalg
2. Forslaget om å avskaffe skillet mellom mistenkt og siktet
3. Forslaget om at mistenkte/siktete skal ha forsvarer ved avhør
4. Varetektsfengsling
  - A. Gjentakelsesfare
  - B. Bevisforspillelsesfare
  - C. Unndragelsesfare
5. Påtaleavgjørelsen
  - A. Kompetanseregler og delegasjon
  - B. Instruksjon/omgjøringsmyndighet i påtalemyndigheten
  - C. Påtalevedtak i tilknytning til forslaget om domstolsprøving av fremdrift
6. Forhåndstilsagn om straffepåstand
7. Beviskrav
8. Rettens saksbehandling
9. Fornærmede og etterlatte
10. Tvangstiltak – særlig om beslag i trafikkdata

Besøksadresse
Tinghuset
Rådhusgt.34, Kristiansand

Postadresse
Postboks 504 - Lund
4605 Kristiansand

Telefon
38099020

Telefaks
38099021

Org.nr.: 971 524 758
Bedriftsnr. 974 734 052
E-mail: post.agder@statsadvokatene.no

Punkt 1. Effektiv avvikling av straffesaker i domstolen

Antall rettsdager utført av påtalemyndigheten v/statsadvokatene har de siste fem år vist en betydelig økning. Særlig var økningen i 2016 stor da antall rettsdager økte med 22,5% sammenlignet med 2015. I tidsrommet fra 2004 til 2009 økte antall rettsdager pr. aktor med ca. 10%. Når antall aktorater i siste femårs-periode har vært tilnærmet konstant, så innebærer det at det er tiden pr. sak i retten som i snitt har økt. Mer effektiv avvikling av forhandlingene ved domstolene bør således tilstrebes.

I utkastet § 34 – 7 foreslås det at retten skal legge en plan for den videre behandlingen, herunder fastsette frister for innlegg fra partene, og treffe nødvendige beslutninger. Det er i NOU 2016:24 side 415 anført at planen bør angi sakens tidsrammer, sakens temaer, tidspunkt for bevisføring og andre forhold av betydning, som for eksempel når det skal innkalles tolk.

Statsadvokaten antar utkastet § 34 – 7 ikke vil gi noe særlig mer effektiv avvikling av straffesaker. I dag er det påtalemyndigheten som legger rammen for forhandlingene med sin tiltalebeslutning, bevisoppgave og fremdriftsplan. Det er ofte meget utfordrende å avgjøre hvor lang tid tiltalte og det enkelte vitne - herunder fornærmede - vil bruke på sin forklaring. Det kreves ofte stor innsikt i saken for å få en oppfatning av hvor lang tid som vil medgå til vitneforklaringene. Aktor vil erfaringsmessig ha bedre forutsetninger til å utarbeide en plan for den videre behandlingen av straffesaken enn dommeren har. Forslaget i § 34-7 vil - avhenig av hvordan ordningen innrettes - lett medføre uhensiktsmessig merarbeid.

Statsadvokaten anser ikke forslaget i utkastet § 34-4 om at forsvarer skal gi tilsvar til påtalemyndigheten om hva som er omtvistet å være egnet til å gi mer effektiv avvikling av straffesaken. Erfaringsmessig fremkommer det gjennom sakens dokumenter hva som kommer til å bli omtvistet ved rettsforhandlingene. I utkastet foreslås det at retten kan beslutte at tilsvar kan unnlates, og erfaringen tilsier vel at dette kommer til å bli hovedregelen.

I mer omfattende straffesaker gir forhåndsberamming ved tingretten mer effektiv straffesaks-avvikling. Særlig i saker med flere forsvarere vil forhåndsberamming av hovedforhandlingen erfaringsmessig lede til raskere behandling ved domstolen. Statsadvokaten mener sen saksbehandling er et stort problem i Norge. Jevnlige får lang saksbehandlingstid konsekvenser for straffutmålingen.

Det bør også være adgang til å forhåndsberamme saker i lagmannsretten uten tiltalebeslutning. Ankeforhandlingen i lagmannsretten ligger lengre frem i tid i forhold til rettsmøtet i tingretten, og dette skulle tilsi mindre betenkeligheter med at både tingrett og lagmannsrett kan forhåndsberamme uten at det på tidspunktet for forhåndsberamming foreligger tiltalebeslutning.

Statsadvokaten mener det gir mest effektiv avvikling av straffesaken når tingrett og lagmannsrett kan koordinere sin forhåndsberamming. Erfaringen er at når første- og andreinstans forhåndsberammer "store saker" slik at ankeforhandlingen starter kort tid etter fullført tingrettsbehandling, blir saksbehandlingen forkortet med gjerne inntil 6 måneder (eksempel hentet fra egen praksis)

Etter straffeprosessloven § 262 kan retten i særlige tilfeller pålegge påtalemyndigheten å utarbeide en skriftlig redegjørelse for saken. Redegjørelsen skal forelegges for tiltalte og forsvarer for eventuelle merknader. I NOU 2016 side 417 foreslås ordningen med skriftlig

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.:	971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr.	974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand			E-mail:	post.agder@statsadvokatene.no

redegjørelse inntatt i utkastet § 34-10, og utvalget anfører at ordningen bør benyttes oftere enn etter dages praksis.

Statsadvokaten vil til forslaget i § 34-10 anføre at man i praksis aldri har opplevd at domstolene har etterlyst en skriftlig redegjørelse for saken. Grunnlaget og rammen for hovedforhandlingen gis i tiltalebeslutning og bevisoppgave med oversikt over vitner og dokumentasjon. Ofte utarbeider påtalemyndigheten også i tillegg fremdriftsplan, eget utdrag med faktisk dokumentasjon, ulike hjelpedokumenter osv. En skriftlig redegjørelse som det legges opp til, antas fort å kunne komme i konflikt med reglene for fremføring av innledningsforedraget. Når domstolene i praksis ikke har anvendt muligheten som allerede i dag er gitt til å kreve en skriftlig redegjørelse, antas utkastet § 34-10 ikke å dekke et reelt behov, og det fremmer heller ikke hensynet til hurtigere saksbehandling. § 34-10 vil - avhengig av hvordan ordningen innrettes - lett medføre u hensiktsmessig merarbeid.

Når det gjelder utvalgets forslag om felles saksfremstilling og sluttinnlegg jf. utkastet § 34-11 og § 34-12, anføres dette heller ikke å være hensiktsmessig i behandling av straffesaker. Også dette forslaget vil - avhengig av hvordan ordningen innrettes - lett medføre u hensiktsmessig merarbeid. Felles saksfremstilling foreslås i utkastet fremlagt før hovedforhandlingen starter. Kravet til påtalemyndigheten i innledningen av hovedforhandlingen vil nødvendigvis måtte legge begrensninger på den saksfremstillingen påtalemyndigheten kan gi.

Sluttinnlegg i sivile saker inneholder angivelse av påstander, påstandsgrunnlag, de rettsregler som påberopes og de bevis partene vil føre. Statsadvokaten vil her anføre at tiltalebeslutning og bevisoppgave med angivelse av vitner og faktisk dokumentasjon til dels vil oppfylle kravene til sluttinnlegg slik dette er oppstilt i tvisteloven § 9-10. Mer bruk av saksforberedende møter vil og langt på vei bidra til en mer effektiv saksstyring. Når det gjelder angivelse av straffepåstand anses det lite hensiktsmessig at påtalemyndigheten skal måtte angi dette før hovedforhandling, eller før bevisførselen i rettsmøtet er fullført. I praksis fremkommer det under hovedforhandlingen jevnlig momenter av betydning for straffutmålingen som ikke kan leses ut av sakens dokumenter. Dette vanskeliggjør bruk av sluttinnlegg før bevisførselen er avsluttet.

I stedet for sluttinnlegg foreslår statsadvokaten at partenes skriftlige prosedyrer, der sådanne foreligger, kan fremlegges for retten. Når utvalget foreslår lyd- og bildeopptak av rettsmøtene, skulle det ikke foreligge prinsipielle motforestillinger mot å fremlegge den skriftlige prosedyren for retten. Dersom aktørene eller retten anmoder om det, bør det gis anledning til å fremlegge for retten kopi av skriftlig prosedyre før prosedyren holdes. Dagens praksis med at lek- og fagdommer selv må notere ned partenes prosedyre virker lite hensiktsmessig der partene har utarbeidet skriftlig prosedyre.

Forslaget om lyd- og bildeopptak av rettsforhandlingene i tingretten tiltres av statsadvokaten. Forslaget sikrer sakens opplysning og fremmer rettssikkerheten. Lyd- og bildeopptak er det som sikrer best notoritet for bevisførselen jf. NOU 2016:24 side 753. Lyd- og bildeopptak vil effektivisere saksbehandlingen vesentlig i forhold til dagens rettstilstand hvor protokollering er alternativet til lyd- og bildeopptak. Lyd- og bildeopptak vil uomtvistet være det beste middel for autentisk gjengivelse av tidligere avgitte forklaringer. For øvrig har man merket seg anførselen på side 752 i proposisjonen om at "det norske systemet, som i dag ikke er basert på at slike opptak skjer, beskrives som enestående mangelfullt i internasjonal

sammenheng". Dette tilsier at lyd- og bildeopptak bør innføres så hurtig som mulig ved alle domstolene i Norge, og ikke som i dag kun være et prøveprosjekt ved et par utvalgte domstoler. Lyd- og bildeopptak anses som et så sentralt forslag at dette bør iverksettes uavhengig av den nye loven. Det bør ikke vente til ikrafttredelsen av ny straffeprosesslov. Dette kan erfaringsmessig ligge flere år frem i tid (jf. straffeloven av 2005)

Statsadvokaten støtter forslaget om at lyd- og bildeopptakene skal kunne brukes ved ankebehandlingen. Dette forslaget antar statsadvokaten vil føre til betydelig reduksjon av saksbehandlingstiden. Det antas at man bør velge alternativet der opptak av forklaringer avgitt for førsteinstans erstatter nye forklaringer for ankedomstolen jf. utdraget side 754. Slik er løsningen i Sverige, hvor det over noe tid er høstet erfaringer med ordningen. Her stiller påtalemyndigheten seg stort sett positiv til ordningen, mens flere forsvarere er negative fordi man mener tiltalte ikke har kommet til orde på en tilfredsstillende måte jf. utdraget side 757. I Sverige er det blitt praktisert en restriktiv adgang til å stille supplerende spørsmål i ankedomstolen. Det er en sentral rettsikkerhetsgaranti at tiltalte får avgi sin forklaring for retten. Bestemmelsen hos oss bør utformes slik at dette grunnleggende hensynet ivaretas. I ankeforhandlinger med stort antall vitner antar statsadvokaten at antall rettsdager vil bli betydelig redusert. Høsten 2016 aktorerte statsadvokaten en org.krim sak over 5 uker i lagmannsretten. Omlag 3 av disse ukene medgikk til å eksaminere 79 vitner. Avspilling av lyd- og bildeopptakene fra tingretten ville muligens latt seg gjennomføre på 4 dager (?).

Gjenbruk av lyd- og bildeopptak vil føre til kortere ankeforhandlinger. Dette vil kunne gi bl.a. den konsekvens at det vil bli lettere å beramme ankeforhandling. Etterspurte aktører vil enklere kunne innpasse en ankeforhandling som varer i 2 uker, enn å få plass i forfallsboken til en ankeforhandling som varer i 5 uker. I dag er det til tider problematisk å få forhåndsberammet og/eller beramme en lengre ankeforhandling. Det er gjerne "etterspurte" forsvarere som har mangel på ledig tid. Det frie forsvarervalg er en grunnpilar i den norske prosessordning, jf. Rt. 2007 s. 1883. Statsadvokaten tiltrer utvalgets forslag om ikke å foreta noen innskrenkinger i det frie forsvarervalg utover det som i dag følger av straffeprosessloven § 102, og som foreslås videreført.

Etter straffeprosessloven § 321 tredje ledd har domfelte ubetinget rett til ankebehandling i saker hvor det er tale om lovbrudd som etter loven kan medføre straff av fengsel i mer enn seks år. Ved anke over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet skal lagmannsretten i disse sakene settes med lagrette. I 2015 var det til sammen 334 slike saker. I NOU 2016:24 side 445 og 446 fremkommer det forslag hvor flertallet går inn for å innføre ankesiling.

Utvalgets mindretall mener mistenkte i de alvorligste straffesakene skal kunne få prøvd sin sak med full hovedforhandling i to instanser. Mindretallet mener dog ikke at mistenkte skal ha et ubetinget krav på ny behandling, men at det skal stilles et krav til en kombinasjon av krav til strafferamme og krav til utmålt straff i tingretten eller påstand for tingretten.

Begrunnelsen for to-instansreformen i 1995 om å åpne for at bevisbedømmelsen i de alvorligste straffesakene skulle kunne bli prøvd i to instanser anses fortsatt å ha gyldighet. Når det gjelder saksavviklingen, antas mindretallets forslag å medføre noe lengre saksbehandlingstid enn forslaget fra flertallet, men gjenbruk av opplysninger og den framtidige avviklingen av lagrettesystemet vil til sammen likevel føre til betydelig kortere saksbehandlingstid enn i dag.

Under tvil finner statsadvokaten å kunne støtte flertallets forslag i § 38-3 om at "anke over dom til lagmannsretten kan nektes fremmet når det er klart at anken ikke vil føre frem". Man tiltrer forslaget om at den den absolutte ankeadgangen i 6 års-sakene skal opphøre. Lovforslaget innebærer at åpenbare grunnløse anker nektes fremmet. Det forhold at flertallet i utvalget vil stille krav til at ankenekten skal begrunnes, samt at "ankeutvalgets" begrunnelse skal være enstemmig antas å ville ivareta siktedes rettssikkerhet i tilstrekkelig grad.

Punkt 2 Skillet mellom mistenkt og siktet

I NOU 2016:24 side 207 foreslår utvalget å innføre begrepet mistenkte som samlebetegnelse for begrepene siktet og mistenkt i dagens lov. Utvalget foreslår å benytte mistenkt uavhengig av hvilket stadium en befinner seg på i prosessen.

Internasjonalt er det i de fleste lands prosesslovgivning ikke stilt opp noe skille mellom mistenkt og siktet.

Det som taler for å opprettholde dagens norske ordning er at mistenkt og siktet er innarbeidet i straffeprosessen, og at det foreligger langvarig praksis knyttet til begrepene.

Statsadvokaten tiltrer utvalget og er enig i at færre betegnelser, med et klart meningsinnhold og klare rettsvirkninger forenkler loven - hvilket bør tilstrebes.

Punkt 3 Forslaget om at mistenkte/siktede skal ha forsvarer ved avhør

I dag følger det av straffeprosessloven § 94 at mistenkte har rett til å la seg bistå av forsvarer på alle trinn av saken. I praksis blir mistenkte ofte først bistått av forsvarer fra det tidspunkt det offentlige betaler advokatens salær.

I NOU 2016 kap. 9 er det foreslått store endringer i reglene for når mistenkte har krav på oppnevnt forsvarer. Utvalget foreslår at det skal oppnevnes forsvarer når mistenkte skal avhøres av politiet, og utvalget foreslår også at det som hovedregel skal oppnevnes forsvarer ved pågrep. Videre foreslår utvalget bl.a. at mistenkte har rett på forsvarer når påtalemyndigheten ilegger meldeplikt og treffer bortvisningsforbud.

Utvalgets forslag inntatt i §§ 3-11 til § 3-21 vil som resultat gi betydelig økte straffesaksomkostninger og lengre saksbehandlingstid.

Norsk politi har de siste årene gjennomgått store omorganiseringer hvor politidistrikt er slått sammen og en rekke lokale kontorer er lagt ned. For å opprettholde og videreutvikle politiets effektivitet og tilstedeværelse er man i ferd med å innføre nye arbeidsmetoder. Politiarbeid på stedet innebærer bl.a. at det skal foretas lydavhør på stedet av vitner og mistenkte.

Det følger av utkastet § 3-21 at mistenkte som er over 18 år skriftlig kan gi avkall på forsvarer når det er ubetenkelig. Konsekvensen av denne bestemmelsen vil bl.a. lett føre til at gjerningsperson som f.eks. er 17 år, som mistenkes for f.eks. skadeverk eller tyveri og politiet påtreffer nattestid ved et åsted, ikke kan avhøres av politiet på åstedet. Tjenestemannen på åstedet vil ofte ikke være i stand til å avgjøre om det i saken "kan bli spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff".

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.: 971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr. 974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand		E-mail: post.agder@statsadvokatene.no	

Etter statsadvokatens oppfatning vil det for den umyndige gjerningspersonen være uheldig når han ikke får saken "oppgjort" på stedet. Dersom det i nevnte eksempel var 2 gjerningspersoner, kan en utilsiktet konsekvens av avhørsforbudet bli at gjerningspersonen på 17 år må pågripes som følge av faren for forspillelse av bevis, dersom den andre gjerningspersonen fortsatt er på frifot.

§ 3-12 vil også føre til at politiets kommunikasjon med den mindreårige på åstedet vanskeliggjøres da høyesterett har sidestilt "avhørsliknende situasjon" med politiavhør i forhold til lovens krav om å gjøre siktede kjent med sine rettigheter om å forholde seg taus.

Det er statsadvokatens oppfatning at når en mistenkt under 18 år ønsker å avgi forklaring til politiet på åstedet etter han først er gjort kjent med sin rett til å nekte å avgi en forklaring til politiet som kan inkriminere ham selv, så bør den mistenktes villighet til å avgi forklaring ikke bli stanset av en absolutt utformet bestemmelse som inntatt i § 3-21. Samme hensyn anføres å gjelde mistenkte som er over 18 år. Dersom en mistenkt over 18 år som er gjort kjent med sine rettigheter til å nekte å avgi forklaring til politiet, likevel vil avgi forklaring, virker det uhensiktsmessig å kreve at mistenkte også må gi skriftlig avkall på forsvarer. På den annen side antas det at når den mistenkte har opplyst at han vil forklare seg til politiet - til tross for at han er blitt gjort kjent med at han kan nekte å forklare seg til politiet - så vil nok ikke spørsmålet om bistand av forsvarer likevel gjøre at den mistenkte nekter å gi forklaring.

Utvalgets forslag til § 3-12 har så klare ulemper at bestemmelsen ikke bør tas med i ny lov.

Punkt 4 Varetektsfengsling.

A. Gjentakelsesfare

Utvalget foreslår på side 326 innstramming i dagens regler når det gjelder fengsling. Etter utkastet § 15-5 kan "fengsling bare besluttes for å hindre at mistenkte på ny begår lovbrudd som utsetter noens liv, helse eller frihet for fare, eller ved gjentatte lovbrudd av samfunnsskadelig eller plagsom art. Statsadvokaten oppfatter forslaget slik at fengsling kan finne sted for de "vanlige gjengangerne" som begår f.eks. omfattende vinningskriminalitet.

I utkastet § 15-5 foreslås det at fremstilling må finne sted "snaest mulig og senest den andre dagen". Det antas at dette imøtekommer internasjonale forpliktelser om at fremstilling må finne sted innen 48 timer.

B. Bevisforspillelse

Utvalget går på side 324 inn for å lovfeste et uttrykkelig forbud mot å vektlegge faren for tilpassing av egen forklaring som relevant hensyn ved fengsling begrunnet med fare for bevisforspillelse. Lovgivningsteknisk antas det lite hensiktsmessig å ta ut et særskilt hensyn og uttrykkelig forby domstolen å vektlegge dette. Retten foretar en helhetsvurdering hvor en rekke hensyn vektles, veies og vurderes. Å føre opp i lovbestemmelsen et særskilt hensyn som ikke skal vektlegges av retten, kan gi føringer i forhold til andre hensyn som ikke nevnes i lovteksten.

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.: 971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr. 974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand			E-mail: post.agder@statsadvokatene.no

Utvalget foreslår på side 324 en lengstefrist for fengsling begrunnet i bevisforspillelsesfare. Utvalget anfører bl.a. følgende:

"en lengstefrist på 3 måneder vil etter utvalgets syn neppe innebære en uholdbar begrensning". Utvalgets overordnede formål kommer for øvrig frem på side 324 gjennom formuleringen "Fristen må således antas å medføre en viss reduksjon i bruken av fengsling for å motvirke bevisforspillelse".

Statsadvokaten er enig med utvalget i at en lengstefrist på 3 måneder i de fleste tradisjonelle sakene vil være tilstrekkelig. Kriminalitetsutviklingen går imidlertid på flere områder i retning av å bli mer kompleks. Politiets muligheter for å finne og sikre bevis er også i stadig utvikling. En betydelig del av den organiserte kriminaliteten som rammer Norge har ofte utspring eller tilknytning til utlandet. Dette gjelder f.eks. grove narkotikasaker, mobile vinningskriminelle, cyberkriminalitet, seksuallovbrudd med flere fornærmede, terror, menneskesmugling, alvorlige økonomiske straffesaker. I den organiserte kriminaliteten er det ofte flere mistenkte med forskjellige roller. Informasjon/bevis må ofte innhentes i utlandet ved hjelp av bl.a. rettsanmodninger.

En lengstefrist kan - særlig i de mest alvorlige sakene - lett føre til en uholdbar begrensning i adgangen til fengsling, og vil lett føre til at politiets evne til å foreta etterforskning svekkes. Innledende etterforskning fører ofte til ny informasjon og spor som må undersøkes og sikres. Fysiske beslag, kriminaltekniske funn og databeslag må undersøkes, bearbeides og analyseres. I store og omfattende saker vil ofte etterforskningskritt føre til overskridelse av en 3 måneders frist. Eksempler kan være etterforskningskritt som må foretas i utlandet, utarbeidelse av sakkyndige vurderinger, bistand fra utenlandske laboratorier, omfattende beslag som skal analyseres m.v. I enkelte saker må den sakkyndige f.eks. la det gå noe tid før det kan endelig konkluderes mht. om en skade er betydelig, langvarig etc.

En begrensning på 3 måneder kan også medføre at fremdriften i saken stopper opp. Normalt er fremdriften god når siktede er varetektsfengslet. Blir siktede løslatt, er det nærliggende at politiet må bruke ressursene på nye og andre pågående fengslingssaker for å sikre mest mulig bevis innenfor 3 måneders fristen. Det enkelte politidistrikt har ofte flere omfattende saker til etterforskning samtidig. Politidistriktene har neppe kapasitet til å sikre nødvendig informasjon uten fare for bevisforspillelse innenfor den korte tidsrammen som er foreslått. Etterforskning av den øvrige kriminaliteten kan bli skadelidende idet politiet "tvinges" til å bruke etterforskningskapasitet for å komme i havn i bevisforspillelsesfengslinger.

Dersom det i den nye straffeprosessloven skal settes lengstefrist for fengsling ved bevisforspillelse, bør fristen etter statsadvokatens oppfatning ikke være absolutt. Domstolen bør gis en skjønnsmessig adgang til å forlenge og eventuelt sette en endelig frist som overskrider 3 måneder.

B. Unndragelsesfare

I utkastet § 15-1 nr. 2 foreslås det at fengsling begrunnet i unndragelse bare kan besluttes når mistanken gjelder overtredelse av straffebud som etter loven kan medføre fengsel i 2 år eller mer.

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.: 971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr. 974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand			E-mail: post.agder@statsadvokatene.no

Strafferammen etter vegtrafikkloven § 31 første ledd er bot eller fengsel inntil 1 år.

Utvalgets forslag vil gi som konsekvens at politiet i realiteten ikke lenger kan varetektsfengsle f.eks. utenlandske sjåførere med "høypromille". Etter dagens utmålingspraksis gis det som hovedregel ubetinget fengsel og bot når promillen overstiger 1,5. Ved kjøring med promille mellom 1,0 og 1,5 skal retten foreta en helhetsvurdering hvoretter det kan reageres med betinget eller ubetinget fengsel og bot.

Utenlandske lastebiler er dessverre gjengangere når det gjelder dårlig teknisk stand, brudd på kjøre- og hviletidsbestemmelser, dårlige dekk på vinterføre etc. I media i dag (8.mai 2017) ble det opplyst at de siste seks bilbrannene i Oslofjordtunnelen fant sted i utenlandsk registrerte lastebiler.

Statsadvokaten foreslår at bestemmelsen i § 15-1 nr. 2 utgår og/eller omformuleres slik at politiet gis anledning til fortsatt å fremstille for fengsling f.eks. utenlandske lastebilsjåførere med høypromille. Det anses meget uheldig dersom politiet må løslate utenlandske lastebilsjåførere som har kjørt med f.eks. høypromille. Resultatet vil fort bli at de forlater Norge, og den norske straffebestemmelse får en mindre avskrekkende virkning overfor utlendinger i forhold til promillekjøring og andre grove vegtrafikkforseelser som med dagens regler ville ført til fengsling.

Punkt 5. Påtaleavgjørelsen

A. Kompetanseregler og delegasjon

I utkastet § 2-6 listes det opp hvem som foreslås å inngå i påtalemyndigheten. I § 2-7 nr. 1 er det inntatt at påtalemyndighetens tjenestepersoner skal ha mastergrad i rettsvitenskap eller tilsvarende grad, men at Kongen kan gjøre unntak for kravet til utdanning.

I flere politidistrikt er det ansatt visepolitimestre og/eller politimester som ikke oppfyller det formelle kravet til juridisk utdanning. Likevel tilhører disse i dag påtalemyndigheten i politiet på grunn av gjeldende unntaksregel som kom i forbindelse med utnevning av nye politimestre, og som ledd i politireformen ble det da gjort unntak fra utdanningskravet.

Statsadvokaten stiller spørsmål ved at personer uten juridisk utdanning, og/eller uten juridisk erfaring fra påtalemyndigheten kan få tildelt påtalekompetanse. Etter dagens straffeprosesslov er det f.eks. politimester/visepolitimester som har ankekompetanse i noen særskilte saker. Videre er det politimester/visepolitimester som er gitt de videste fullmaktene innen politiet til å beslutte bruk av ulike tvangstiltak mv. I flere politidistrikt er det kombinasjon jurist – tjenestemann på disse to stillingene. I feriefravær og/eller annet fravær vil ankekompetansen da tidvis ligge hos en tjenesteperson uten juridisk utdanning og uten erfaring fra påtalemyndigheten.

Det anses noe påfallende at en politijurist i påtalemyndigheten som opparbeider seg kompetanse gjennom f.eks. å tjenestegjøre som politifullmektig, politiadvokat 1 og politiadvokat 2, i sine stillinger aldri kan få tildelt f.eks. ankekompetanse, mens politimester/visepolitimester uten juridisk utdanning og erfaring fra påtalemyndigheten får slik kompetanse i kraft av sin stilling/embete. Statsadvokaten mener påtalemyndighetens

tjenestepersoner bør ha juridisk utdannelse for å sikre forsvarlig legalitetskontroll med politiets straffesaksbehandling.

Statsadvokaten tiltrer utvalgets forslag om at politiets ankekompetanse skal overføres til statsadvokaten jf. § 2-14. Dersom dette forslaget ikke lovfestes, foreslås det at politiets særskilte ankekompetanse kun kan innehas av påtalemyndighetens tjenestepersoner med mastergrad i rettsvitenskap eller tilsvarende grad og med tilstrekkelig påtaleerfaring – f.eks. påtaleleder, politiadvokat 2 etc. Det foreslås at det ikke gjøres adgang til å fravike kravet til utdannelse for de som skal tilhøre påtalemyndigheten.

Statsadvokaten er uenig i utkastets forslag om å fjerne ordningen med utvidet påtalekompetanse jf. NOU kap. 8. Fremtidens ordning bør ikke være tildeling av alminnelig fullmakt fra ansettelsestidspunktet. I påtalemyndigheten og i domstolene har man i dag samme utgangspunkt, nemlig at i startfasen av ansettelsesforholdet er fullmaktene begrenset. I domstolen har praksis vært at dommerfullmektigen starter med særskilt fullmakt i konkrete saker, deretter tildeles generell begrenset fullmakt og til slutt alminnelig fullmakt. I politiet er vanlig praksis 1 år som politifullmektig uten delegert kompetanse, og etter ca. 1 år får man ofte tildelt delegert påtalekompetanse. Erfaring tilsier at påtalejuristen må opparbeide seg mer kunnskap enn det man får gjennom sitt universitetsstudium før man er "fullbefaren" påtalejurist. Det forhold at det i utkastet tas sikte på å i betydelig grad å utvide påtalekompetansen for påtalejuristene, taler med styrke for at man beholder ordningen med delegasjon av utvidet påtalekompetanse.

Statsadvokaten mener naturmangfoldloven § 75.2.ledd 3 og dyrevelferdsloven § 37.2.ledd – begge med strafferamme på 3 år bør henføres under utkastet § 2-11 litra c.

B. Instruksjon/omgjøringsmyndighet i påtalemyndigheten

Statsadvokaten er enig i lovfesting av overordnet påtalemyndighets instruksjons- og omgjøringsadgang jf. § 2-9(1).

I utkastet § 2-9(2) er det inntatt at lederen ved det enkelte kontor eller politidistrikt har instruksjonsmyndighet og omgjøringsmyndighet tilsvarende den som har truffet vedtaket. Som en videreføring av det som er anført ovenfor i punkt 5A, er statsadvokaten av den oppfatning at politimester og visepolitimester som ikke oppfyller det formelle kravet til juridisk utdannelse, heller ikke skal ha omgjøringskompetanse overfor politijurister i påtalemyndigheten der disse treffer påtalemessige avgjørelser. Omgjøringskompetansen bør legges til leder som oppfyller de formelle krav til utdannelse og som innehar nødvendig erfaring og kunnskap – f.eks. distriktets påtaleleder.

Det er fast og langvarig praksis for at embetsleder på statsadvokatnivå – som ledd i det overordnede ansvar for embetets straffesaksbehandling - har myndighet til å omfordele saker mellom de enkelte statsadvokatene ved embetet og til selv å overta og avgjøre en sak, jf. utdraget side 193. Dette anses uproblematisk. Derimot anføres det at statsadvokaten ikke er underordnet embetsleder ved utøvelsen av påtalemyndighet, men at underordningsforholdet er rent administrativt.

Dette resultatet følger også av Høyesteretts kjennelse av 23.januar 2002 der annenvoterende, som representerte flertallet, anførte følgende:

"Som nevnt av førstevoterende, er det den enkelte statsadvokat ved økokrim som er tillagt påtalekompetanse. Sjefen for Økokrim kan ikke overprøve den enkelte statsadvokats avgjørelser eller instruere ham i hvilke avgjørelser som skal treffes".

Statsadvokaten er av den oppfatning at utkastet § 9-2(2) ikke bør gjøres gjeldende for statsadvokatene i forhold til embetsleder. Den rettslige reguleringen for statsadvokaten vedrørende instruksjons- og omgjøringsadgangen bør være lik det som gjelder for tingretts- og lagmannsrettsdommere. Er f.eks. sorenskriver inhabil, medfører ikke dette automatisk inhabilitet hos de øvrige tingrettsdommerne. Dommerfullmektig og kontorpersonalet vil derimot lett bli inhabile når embetslederen er inhabil.

Det sentrale utgangspunkt er at påtalespørsmålet i de mest alvorlige sakene bør avgjøres av en uavhengig anklager. Uavhengigheten anføres å være en sentral bærebjelke i alle frie demokratier, og historien og dagens erfaring fra en del land understreker betydningen av å opprettholde fullstendig uavhengighet for den offentlige anklager. Inngrep i uavhengigheten gjennom en instruksjon- og omgjøringsadgang bør unngås.

Punkt 6 Forhåndstilsagn om straffepåstand

Den tradisjonelle oppfatningen av forhandlinger og avtale mellom påtalemyndigheten og mistenkte vedrørende strafferettslige eller prosessuelle konsekvenser av at vedkommende tilstår eller på annen måte samarbeider med politiet, har historisk gått på at dette har vært problematisk i forhold til flere grunnleggende prinsipper i straffeprosessen jf. NOU 2016:24 side 263 og 364.

Det har i løpet av de siste 10 årene i praksis likevel forekommet avtaler mellom påtalemyndigheten og mistenkte der påtalemyndigheten forplikter seg til å nedlegge en bestemt straffepåstand for domstolene, under forutsetning av at vedkommende tilstår. Denne praksis er akseptert av Høyesterett i flere avgjørelser.

Saken inntatt i Rt. 2005-1453 ble etterforsket ved Agder politidistrikt og illustrerer hvilke positive effekter forhåndstilsagn kan innebære.

I juni 2004 gjorde politiet beslag av 61 kilo hasjissj på et fyr i Aust-Agder. Hjemme hos den ene mistenkte ble det beslaglagt ytterligere 10 kilo hasjissj. Siktete erkjente i første politiavhør befatning med innførsel av 100 kilo hasjissj til Norge. Etter at påtalemyndigheten ga tilsagn om straff, erkjente domfelte befatning med 353 kilo hasjissj, 30.000 tabletter samt finansiering av kjøp. I tillegg navnga mistenkte andre medskyldige.

Det som ble erkjent av domfelte etter inngått avtale, dreide seg om straffbare forhold som politiet ikke hadde konkret mistanke om, utover at man selvsagt hadde en generell mistanke mot den domfelte som gikk utover beslaglagt kvantum. Med et slikt faktum anføres forhåndstilsagn å være uproblematisk.

Da politiet foretok ytterligere etterforskning i forhold til de opplysninger som mistenkte fremkom med etter avgitt forhåndstilsagn, ble det avdekket ytterligere omfattende befatning

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.: 971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr. 974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand			E-mail: post.agder@statsadvokatene.no

med narkotika utover det som var grunnlaget for forhåndstilsagnet. Høyesterett aksepterte at den bristende forutsetning som forelå var av en slik karakter at påtalemyndigheten kunne gå bort fra sitt forhåndstilsagn.

Som følge av tilsagnet avdekket politiet innledningsvis en betydelig mer omfattende narkotikasak enn det man ville ha klart å avdekke basert på beslag. Dette tilsier at etterforskningsmetoden bør lovfestes, og statsadvokaten støtter utvalgets forslag i utkastet § 28-7.

Punkt 7. Beviskrav

I NOU 2016:24 side 264 er utvalget av den oppfatning at det strafferettslige beviskravet – som innebærer at enhver rimelig tvil skal komme den tiltalte til gode – også må gjelde ved avgjørelsen av spørsmålet om gjerningspersonen var tilregnelig. Er det rimelig fornuftig tvil om tilregnelighet, skal retten iht. forslaget frifinne tiltalte i straffesaken. I alvorlige saker vil påtalemyndigheten da kunne ha mulighet til å nedlegge påstand om dom på særreaksjon. Resultatet av det strenge kravet til bevis kan således bli at personer uten behov for behandling kan bli dømt til f.eks. tvunget psykisk helsevern. Påtalemyndigheten har i noen saker "vært nødt" til å begjære forlengelse av overføring til tvunget psykisk helsevern. "Belastningen" for den domfelte kan da bli betydelig sammenlignet med dom på straff.

Det forekommer fra tid til annen at den sakkyndige konkluderer med at vedkommende er tilregnelig, samtidig som det gis uttrykk for noe tvil. I denne type saker vil det i realiteten alltid være rom for noe tvil. Statsadvokaten mener det vil være uheldig å overføre lovovertredere som etter all sannsynlighet ikke har et reelt behandlingsbehov, til dom på særreaksjon. Farlige personer vil da i teorien kunne beholdes i det psykiske helsevern uavhengig av deres sinnstilstand. Dette taler for å ha et lavere beviskrav for tilregnelighet enn at enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode.

Punkt 8. Rettens saksbehandling

Det gjøres her oppmerksom på at statsadvokat Danielsen støtter mindretallets forslag, mens statsadvokat Aleksandersen tiltrer flertallets forslag inntatt i utkastet side 391 om at retten bør ha tilgang til sakens opplysninger både under saksforberedelsen og i den videre behandling av saken.

Dette forslaget innebærer en endring av dagens praksis. I dag har retten formelt tilgang til sakens dokumenter jf. strprl. § 262, men i praksis er det kun i rettens avgjørelser utenfor hoved- og ankeforhandlinger den har hatt tilgang til sakens dokumenter.

Statsadvokat Aleksandersen anser det som en rettsikkerhetsgaranti at dommerens avgjørelse treffes på et bredest mulig informasjonsgrunnlag. Dagens praksis med at dommeren i realiteten har en dårligere informasjonstilgang enn partene hevdes å fremstå noe i motstrid til kravet om å våke over sakens opplysning. Flertallets forslag er en ordning som anvendes i de fleste europeiske land, herunder i Sverige og Danmark.

Det følger av Høyesteretts avgjørelse av 18.mars 2016 at dommen bare kan bygge på bevis som er ført under hovedforhandlingen. Det kan således tenkes at dommerne får opplysninger

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.:	971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr.	974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand			E-mail:	post.agder@statsadvokatene.no

om bevis gjennom sakens dokumenter som partene ikke tar sikte på å føre under hovedforhandlingen. Med bakgrunn i at det er retten som våker over sakens opplysning, vil rettens innsikt i sakens dokumenter sikre bedre rettsikkerhet ved at fagdommer i forkant av hovedforhandlingen kan gjøre seg kjent med sakens sentrale problemstillinger. Dersom aktørene selv ikke sørger for å føre det aktuelle bevis for retten, bør fagdommer ha anledning til gjennom f.eks. forberedende rettsmøte eller i sin prosessledelse å gjøre partene oppmerksom på hvilke problemstillinger retten ønsker nærmere belyst.

Fra tid til annen gis det anledning til å lese opp avgitt politiforklaring i hovedforhandlingen. Spørsmålet om hvorvidt retten kan få tilgang til politiforklaringen som leses opp har vært omstridt. I praksis har enkelte dommere tillatt fremlagt politiforklaringen som leses opp dersom aktor og forsvarer har samtykket i dette. I andre tilfeller godtar ikke dommeren fremlagt politiforklaringen. Retten må da selv sørge for å skrive ned det som leses opp.

Statsadvokat Aleksandersen mener som anført ovenfor at retten bør ha tilgang til sakens opplysninger både under saksforberedelsen og i den videre behandling av saken. Uavhengig av om dette lovfestes eller ei, bør dommerne i det minste få tilgang til den politiforklaring som leses opp. Blir lyd- og bildeopptak innført av forhandlingene i tingretten, vil det være uforståelig å nekte fremlagt den politiforklaring som leses opp, når samme opplysning blir sikret på lyd- og bilde.

Punkt 9 Fornærmede og etterlatte

Utvalget forslår en utvidelse av ordningen med oppnevning av forsvarer på det offentliges bekostning. Statsadvokaten mener hensynet til fornærmede tilsier at også denne i større utstrekning bør få oppnevnt bistandsadvokat.

Retten til bistandsadvokat etter utkastet § 4-9 bokstav a bør utvides til også å gjelde saker om vold i nære relasjoner som ikke subsummeres under strl. § 282. Det foreslås oppnevnt bistandsadvokat ved enkeltstående kroppskrenkelsessaker eller trusler mellom ektefeller, samboere, eller foreldre og barn. I denne type saker vil fornærmede ofte ha behov for bistandsadvokat til å ivareta sine interesser.

Statsadvokaten støtter forslaget i NOU 2016:24 side 230 der det foreslås at domstolen kan gi pålegg om felles bistandsadvokat for flere som har rett til bistandsadvokat der saklig grunn taler for det. Det antas ressursbesparende å oppnevne felles bistandsadvokat for flere fornærmede/etterlatte uten at dette går på bekostning av deres mulighet til å få sine interesser ivaretatt.

Punkt 10 Tvangstiltak – særlig om beslag av trafikkdata

Statsadvokaten støtter i hovedtrekk utvalgets forslag til regulering av de ulike ordinære og ekstraordinære tvangstiltakene.

Når det gjelder politiets adgang til å innhente de såkalte "trafikkdataene", foreslår statsadvokaten at politiet må gis adgang til dette materialet minst 6 måneder tilbake i tid, og ikke bare 90 dager slik ordningen er i dag. Trafikkdata er ofte sentrale bevis mot kriminelle

som beveger seg over avstander. Statsadvokat Aleksandersen har de siste 20 årene vært aktor i en rekke saker som har involvert kriminelle som har kommet særlig fra land i Øst-Europa (Litauen, Polen, Romania og Bulgaria)

Den norske straffebestemmelsen anføres å ha mindre avskrekkende virkning enn f.eks. den svenske når politiet i Sverige får tilgang på trafikkdata for de siste 6 månedene. Erfaringen fra en rekke slike saker har vist at kriminelle fra særlig de baltiske landene har kommet til Norge via Sverige.

Bevisbildet i denne type saker i Norge er gjerne sammensatt. Politiet innhenter ofte opplysninger fra ferjerederier – som så vidt vites ikke har noen tidsbegrensning på å utgi data, opplysninger fra ATK, bomplasseringer, svenske trafikkdata etc. Trafikkdataene i Norge har i en rekke hovedforhandlinger vært det avgjørende bevis mot utenlandske kriminelle som har kommet hit og begått vinnings- og narkotikakriminalitet. Statsadvokaten anser det som et stort problem at norsk politi kun får tilgang til trafikkdata 90 dager tilbake i tid. Dette har hindret påtalemyndigheten i en rekke saker å føre fullt bevis for straffbare handlinger som har funnet sted i tidsrommet utover 90 dager. Påtalemyndighetens bevistilbud inkludert trafikkdataene har i en rekke saker vært tilstrekkelig for domfellelse i tidsrommet inntil 90 dager. Når det øvrige bevisbildet viser at den kriminelle virksomheten sannsynligvis har pågått over lengre tid enn 90 dager, er det lite allmennpreventivt og lite avskrekkende overfor de mobile kriminelle å nekte politiet tilgang til det avgjørende bevis som trafikkdataene ofte i praksis har vist seg å være.

Konsekvensen av ulike regler i særlig Norge, Sverige og EU for øvrig, er at Norge blir en mer attraktiv stat å begå straffbare handlinger i. Bakmennene får gjennom avsagte dommer og det som fremkommer i hovedforhandlingene etter hvert kjennskap til politiets metoder og kan tilpasse kriminaliteten. Omreisende kriminelle kan således sendes til Norge med jevne mellomrom, dvs. etter minst 90 dager etter forrige "tyveriraid" eller smugling av narkotika. Til Sverige bør det derimot gå minst 6 måneder fra forrige straffbare hendelse. Kriminalitet hver 90. dag gir større utbytte enn kriminalitet hver 6. måned. Konsekvensen av ulike regler vil fort innebære at de mobile kriminelle oftere oppsøker nasjoner hvor politiet har nasjonale begrensninger på mulighetene til å oppklare straffbare handlinger.

Statsadvokaten foreslår at kompetansen til å innhente trafikkdata utover 90 dager legges til domstolen. Subsidiært foreslås det at mistanken må være kvalifisert der det er tale om trafikkdata utover 90 dager.

Dennis Danielsen
fung.embetsleder

Leif Aleksandersen
statsadvokat

Kopi:
Riksadvokaten

Besøksadresse	Postadresse	Telefon	Telefaks	Org.nr.: 971 524 758
Tinghuset	Postboks 504 - Lund	38099020	38099021	Bedriftsnr. 974 734 052
Rådhusgt.34, Kristiansand	4605 Kristiansand		E-mail: post.agder@statsadvokatene.no	